

رابطه عملکرد شبکه‌های اجتماعی مجازی با شیوه‌های همسرگزینی

محمد تاج آبادی فراهانی*، عالیه شکرپیگی**، اصغر مهاجری***

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۷/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۸/۳۰

چکیده

در دنیای امروز، استفاده کاربران از اینترنت در حال گسترش است، شبکه‌های اجتماعی مجازی با عملکرد متنوعی که دارند می‌توانند با کارکرد پنهان خود بر شیوه‌های همسرگزینی تأثیرگذار باشند. این مقاله به بررسی جامعه‌شناختی تأثیر عملکرد شبکه‌های اجتماعی مجازی بر شیوه‌های همسرگزینی می‌پردازد. در چارچوب نظری از نظریه‌های ویلیام گود، گیدنز و هابرماس استفاده شده است. روش تحقیق مورد استفاده، پیمایش و ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه است. جامعه آماری تحقیق هم زنان و مردان تهرانی که در ده سال گذشته یعنی دهه نود ازدواج کرده‌اند، بوده است، که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای و سپس سهمیه‌ای ۲۸۵ نفر به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته است و داده‌ها، بر اساس آمارهای توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم‌افزار SPSS22 و نرم‌افزار مدل‌سازی معادلات ساختاری Lisrel مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که بین گسترش حوزه عمومی، شکل‌گیری تفاهم ارتباطی و افزایش آگاهی و تحرک اجتماعی با شیوه‌های همسرگزینی رابطه معناداری وجود دارد. همچنین با استفاده از مدل معادلات ساختاری تأثیر گسترش حوزه عمومی (۰/۳۸)، افزایش تفاهم ارتباطی (۰/۵۶)، افزایش آگاهی (۰/۸۱) و تحرک اجتماعی (۰/۵۶) است.

واژه‌های کلیدی: همسرگزینی، حوزه عمومی، تفاهم ارتباطی، آگاهی و تحرک اجتماعی.

---

* دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.
m.farahani14@yahoo.com
** استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).
ashekarbeugister@gmail.com
*** استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.
asgharmohajeri@yahoo.com

مقدمه و بیان مسئله

در قرن بیست و یکم، توانایی شگرف رسانه‌های جمعی در شکل‌دهی افکار، نگرش‌ها و رفتار افراد مشخص شد و کارایی و توان رسانه‌ها، باعث ایجاد تغییرات نگرشی و ارزشی شد (شایگان و رحیمی، ۱۳۹۵: ۲). بدون شک اینترنت و فضاهای بیکران مجازی، ارتباطات میان افراد را نسبت به گذشته بسیار تسهیل کرده‌اند و به افراد امکان می‌دهند تا تجربیاتی جدید و روابطی متفاوت را تجربه کنند (کوثری و همکاران، ۱۳۸۷: ۸۹). روابطی که سابقاً با تعاملات چهره به چهره به وجود می‌آمد، اکنون با این فناوری انجام می‌شود؛ یعنی نوع جدیدی از روابط میان‌فردی به‌واسطهٔ اینترنت ایجاد شده است. «ما وارد عصری از «روابط ناب»^۱، شده‌ایم که از هرگونه مهار محدودیت‌های بیرونی آزاد است» (Hardey, 2004: 207). استفاده از فضای سایبر و شبکه‌های مجازی روزبه‌روز عمومیت و محبوبیت بیشتری پیدا کرده است. شبکه‌های اجتماعی سنگ زیربنای سرمایه اجتماعی را تشکیل می‌دهند (Li, 2015: 12). شبکه‌های اجتماعی، نسل جدیدی از وب‌سایت‌ها هستند که این روزها در کانون توجه کاربران شبکه جهانی اینترنت قرار گرفته‌اند. این نوع از رسانه‌های اجتماعی امکان دستیابی به نحوه جدیدی از برقراری ارتباط، تبادل اطلاعات و به اشتراک‌گذاری محتوا در اینترنت را فراهم آورده‌اند (Shirky, 2011: 23). این تغییرات بسیار مهم و وسیع ارتباطی و فناورانه، به تصویرها و ابهام‌های جدیدی دامن زده‌اند که هرگونه تحول اجتماعی در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را به این ابزارها نسبت می‌دهند (Beth Elson, 2012: 32). ازدواج از رویدادهای مهم و حیاتی در زندگی افراد می‌باشد. ازدواج سرآغاز تشکیل خانواده است. خانواده، مهم‌ترین نهادی است که ساختار و هویت انسان را می‌سازد. خانواده با نهادهای دیگر جامعه در ارتباط بوده و هم متأثر از تغییرات جامعه بوده و هم زمینه‌ساز تغییرات در جامعه است (جواهری و هلالی، ۱۳۹۵: ۱۷۱). گرچه

ازدواج یک عمل ارادی و تابع خواسته و تمایلات فردی است، با این حال تحت تأثیر متغیرهای اقتصادی، اجتماعی، جمعیتی و حتی سیاسی قرار دارد. در دوران جدید و در پی تغییر و تحولات ناشی از نوسازی، صنعتی شدن و جهانی شدن، تغییرات عمده‌ای در ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی رخ داده است. الگوی ازدواج و تشکیل خانواده متأثر از این تغییرات دچار تحولات فراوانی شده است. (ساروخانی، ۱۳۹۲: ۸۳).

امروزه شیوه‌های جدیدی برای آشنایی و تعامل با افراد دیگر شکل گرفته است. افراد دیگر برای انتخاب فرد مناسب برای ازدواج به همسایگان، محله، اقوام و آشنایان محدود نمی‌شوند. از طرفی ازدواج، سنگ بنای تشکیل خانواده است. (رشنو؛ کیانفر، ۱۳۹۶) با گسترش اینترنت، شکل‌هایی جدید از تعامل و ارتباط برای افراد فراهم شده است. اینترنت سبب شکل‌گیری نوع جدیدی از خواستگاری، اظهار یا تمایل عشق و تلاش برای یافتن فرد مناسب برای ازدواج شده است، بدین گونه که موجب تسهیل آن شده و امکان وقوع آن را بیشتر کرده است (Lawson & Leck, 2006: 189). ازدواج به‌عنوان راه تشکیل خانواده همواره مورد تأکید فرهنگ‌ها و جوامع بوده است. در دهه‌های اخیر الگوی ازدواج دچار تحولات فراوانی شده است. (شهانواز و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۹۵) گسترش تجرد و تنوع شیوه‌های همسرگزینی از تغییرات مهم در این زمینه‌اند.

جامعه ما در حال گذار از مرحله سنتی به مدرن است و ویژگی چنین جوامعی عدم هماهنگی میان پیشرفت فناوری و ایدئولوژی است. به‌رغم پیشرفت سریع فناوری و گسترده شدن ارتباطات در جامعه، نوع روابط تغییر یافته است و نهادهایی نظیر خانواده، محیط‌های مذهبی و خویشاوندان که در گذشته در بحث همسرگزینی فعال بودند، در حال ضعیف شدن هستند و راه‌های متنوعی در مرحله همسرگزینی وجود دارد. (فرهمند و احمدنیا، ۱۳۹۳). امروزه بسیاری از افراد برای انتخاب فرد مدنظر برای ازدواج به دنیای اینترنت می‌روند. بدین گونه افراد با اینترنت با دیگران روابط دوستانه و تنگاتنگ برقرار می‌کنند و گاهی ممکن است به کسی پیشنهاد ازدواج دهند یا چنین پیشنهادهایی دریافت کنند.

در بسیاری از جوامع مسئله همسریابی از طریق شیوه‌های گوناگون جا افتاده است و افراد پیش قضاوتی در مورد شیوه همسریابی یکدیگر ندارند. اما در کشور ما فرهنگ حاکم حساسیت خاصی نسبت به شیوه همسرگزینی جوانان دارد. خانواده‌ها نسبت به این قضیه با حساسیت بیشتری برخورد کرده و درعین حال شیوه‌های همسرگزینی به‌تازگی متنوع شده و درعین حال هیچ‌کدام هم دارای ثبات نسبی و سازوکارهای جا افتاده نیستند. (شمس بیرانوند، ۱۳۹۳: ۲۴). به همین دلیل گرایش به دوست‌یابی اینترنتی و در پی آن ازدواج‌هایی که آشنایی دو طرف از طریق اینترنت صورت گرفته، روزبه‌روز بیشتر می‌شود. شبکه‌های اجتماعی فضای متنوع و متعددی را ایجاد نموده‌اند تا افرادی که تمایل دارند، گزینش همسر و اقدام به تشکیل نهاد خانواده را از این طریق پیش ببرند.

بدین صورت، دو نفر که با یکدیگر ارتباط برقرار کرده‌اند، درمی‌یابند وجه مشترکی بین آن‌ها وجود دارد و تلاش می‌کنند این جنبه مشترک را تقویت کنند؛ سپس به‌مرورزمان این رابطه می‌تواند به شکل پلکانی^۱ به گفتگوهای تلفنی، مبادله عکس و داده‌ها و سرانجام ملاقات واقعی بینجامد. انتخاب همسر با همه اهمیت و جاذبه‌ای که دارد، پیچیده‌ترین و دشوارترین انتخاب انسان است و در عصر حاضر با یکسری تحولات تکنولوژیکی مواجه هستیم که این تحولات در حوزه فرهنگی و روابط اجتماعی تأثیرات خود را در جوامع گذاشته‌اند، یکی از مهم‌ترین این دستاوردها ارتباطات اینترنتی است که در دو دهه اخیر در جامعه ما جای پیدا کرده و رو به گسترش است. عملکرد شبکه‌های اجتماعی مجازی باعث تغییر و تحولاتی در سبک همسرگزینی شده است. به همین دلیل هنجارها، الگوها و ارزش‌های سنتی حاکم بر آشنایی و یافتن زوج مناسب در جامعه جدید، چالش اساسی یافته است. «بدیهی است که ازدواج همچون هر پدیده اجتماعی دیگری دارای هنجارهایی است که این هنجارها نسبت به

هر جامعه‌ای و نیز هر مقطع زمانی متفاوت می‌باشند. در کشور ما نیز در دوران کنونی، مسئله ازدواج دارای ویژگی‌های خاص خود می‌باشد» (ربیعی، ۱۳۹۵: ۱۷۱).

ارتباط بین تغییرات جامعه، تغییرات خانواده و فرآیند تشکیل خانواده یکی از علایق اصلی دانشمندان علوم اجتماعی می‌باشد، زیرا ازدواج بنیان تشکیل خانواده و جامعه را پایه‌گذاری می‌کند و امروزه دانشمندان بسیاری درصدد پژوهش در مورد تغییرات مختلف در اشکال و فرآیندهای ازدواج برآمده‌اند (Thornton, 2013). جوان امروز در انتخاب همسر از سویی با هنجارهای اجتماعی و خانوادگی خود روبه‌رو است که برخوردی سخت‌گیرانه و دلوپسانه نسبت به نوع و شکل انتخاب همسر دارند و از سویی دیگر با پیشرفت فناوری قاعدتاً نیازهای ویژه دوره جوانی، دادوستدها، ارزش‌ها و تمایلات او هم شکلی مدرن به خود می‌گیرد که وی را در نوع نگرش و چگونگی تصمیم‌گیری برای ازدواج دچار تغییر و تردید می‌کند (رزاقی و همکاران، ۱۳۹۶: ۷۰).

علت اکثر مسائل و مشکلات خانواده‌ها در صورت ریشه‌یابی، به انتخاب نامناسب در یک یا چند عامل اثرگذار در ازدواج برمی‌گردد. صرف وقت و دقت در انتخاب همسر خوب، سرمایه‌گذاری برای حصول یک زندگی سعادت‌مند و لذت‌بخش است (مارکمن، ۲۰۰۸؛ به نقل از یوسفی و باقریان، ۱۳۹۰). توسعه و گسترش شبکه‌های اجتماعی فضایی را به وجود آورده که حتی برخی به دنبال انتخاب همسر و شریک آینده زندگی خود در فضای مجازی باشند. گرچه این امر در کشورهای غربی متناسب با نوع فرهنگ‌شان کار عادی و راحتی می‌باشد، از سوی دیگر در زمان حاضر عده‌ای از جوانان، همسر و شریک آینده را خود انتخاب می‌کنند و حتی بدون تأیید خانواده‌ها اقدام به ازدواج می‌کنند که ممکن است برخی از این ازدواج‌ها پایدار نباشد. عدم شناخت کافی از طرف مقابل قبل از ازدواج، علت اصلی شکست در زندگی زناشویی بسیاری از زوجین بوده است.

بنابراین توجه به انتخاب همسر و استفاده از روش مناسب‌تر می‌تواند از مشکلات زناشویی و طلاق و آسیب‌های بعدی آن جلوگیری نماید. بنابراین یکی از مسائلی که به

دنبال گسترش روزافزون شبکه‌های اجتماعی مجازی در جهان امروز ایجاد شده است، تغییر و تحول در رفتارهای جوانان برای شیوه‌های همسرگزینی است، که دیگر مسئله‌ای منحصر به جامعه یا جوامعی خاص نیست، بلکه مسئله‌ای است که تقریباً اکثر جوامع با آن روبه‌رو شده یا می‌شوند. همان‌طور که شبکه‌های اجتماعی بیش‌ازپیش رابطه‌های چهره به چهره را کاهش داده و به توسعه ارتباطات مجازی کمک می‌کنند. با توجه به عملکرد شبکه‌های اجتماعی مجازی در شیوه‌های همسرگزینی، این پژوهش به دنبال بررسی این سؤال است که عملکردهای شبکه‌های اجتماعی چه تأثیری در شیوه‌های همسرگزینی دارد؟

اهداف پژوهش

- ۱- بررسی رابطه گسترش فضای حوزه عمومی و گفتمان آزاد در شبکه‌های اجتماعی مجازی بر شیوه‌های همسرگزینی
- ۲- بررسی رابطه افزایش تفاهم ارتباطی در شبکه‌های اجتماعی مجازی بر شیوه‌های همسرگزینی
- ۳- بررسی رابطه افزایش تحرک اجتماعی در شبکه‌های اجتماعی مجازی بر شیوه‌های همسرگزینی
- ۴- بررسی رابطه افزایش آگاهی اجتماعی در شبکه‌های اجتماعی مجازی بر شیوه‌های همسرگزینی
- ۵- بررسی رابطه عملکرد شبکه‌های اجتماعی مجازی با شیوه‌های همسرگزینی

پیشینه تجربی پژوهش

تحولات تکنولوژی طی دهه‌های اخیر، تحولات اساسی و ساختاری در حوزه‌های مختلف از جمله نهاد خانواده و ازدواج به وجود آورده است. با توجه به اهمیت تأثیر

رابطه عملکرد شبکه‌های اجتماعی مجازی ... ۱۷۳

عملکرد شبکه‌های اجتماعی مجازی بر ازدواج و همسرگزینی تغییرات زیادی در الگوی ازدواج و شیوه همسرگزینی به وجود آمده است که با توجه به اهمیت خانواده و ازدواج برای جوامع و فرهنگ‌ها، سبب شده که مطالعات و پژوهش‌هایی در ابعاد گوناگون در این باره صورت بگیرد.

بدری باران، (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان نقش شبکه‌های اجتماعی موبایلی در نوع نگرش به ازدواج و تشکیل خانواده در بین جوانان شهر اردبیل، که از لحاظ روش گردآوری اطلاعات به صورت پیمایشی می‌باشد را انجام داده است. نتایج تحقیق نشان داد که شبکه‌های اجتماعی موبایلی باعث تفاهم ارتباطی شده که در نوع نگرش و چگونگی روابط با جنس مخالف در بین جوانان شهر اردبیل تأثیر معنی‌داری دارد و بر نگرش به ارزش ازدواج و پایگاه اجتماعی ازدواج و تشکیل خانواده نیز تأثیر معکوس معنی‌داری دارد.

مطهری ورمزانی (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان بررسی نقش شبکه‌های مجازی در تغییر الگوی انتخاب همسر، نشان داد که ۱۳ درصد از پاسخگویان با همسر خود از طریق شبکه‌های اجتماعی مجازی آشنا شده‌اند. شبکه‌های اجتماعی مجازی در میزان آشنایی اولیه با همسر و آشنایی با خصوصیات اخلاقی و رفتاری همسر نقش داشته‌اند. ضریب همبستگی بین میزان استفاده از فضای مجازی پاسخگویان و میزان آشنایی با همسر در فضای مجازی ۰/۳۲ بوده است. بنابراین شبکه‌های اجتماعی مجازی که بستر تعامل و آشنایی را فراهم می‌کنند می‌توانند نقش مهمی در شکل‌گیری ازدواج یا ایجاد رابطه‌های عاطفی و احساسی داشته باشند.

مرادی (۱۳۹۷)، در پژوهشی با عنوان بررسی جامعه‌شناختی تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر معیارهای انتخاب همسر در بین جوانان شهر اهواز، نشان داد که میان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با عملکرد گسترش دامنه ارتباطات و معیارهای انتخاب همسر (ویژگی‌های روان‌شناختی یا شخصیتی، ویژگی‌های اقتصادی،

ویژگی‌های اجتماعی، ویژگی‌های فرهنگی-مذهبی، ویژگی‌های خانوادگی، ویژگی‌های جسمانی) رابطه مثبت و معناداری وجود داشته است.

تاجیک اسماعیلی و مقدسی (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان رابطه میان نحوه و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با ازدواج جوانان تهرانی که روش تحقیق آن پیمایشی و ابزار گردآوری اطلاعات آن پرسشنامه محقق ساخته است، بر اساس یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان دادند که میان میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با ملاک‌های همسرگزینی جوانان تهرانی رابطه معناداری وجود ندارد و فرضیه رابطه میان نحوه استفاده از شبکه‌های اجتماعی با ملاک‌های همسرگزینی جوانان تهرانی، به اثبات رسید. یافته‌ها مبین این است که معیار ازدواج در بین دو گروه جنسی دختر و پسر متفاوت نمی‌باشد. میان سن و میزان استفاده از شبکه اجتماعی فیس‌بوک رابطه قوی وجود دارد. همچنین میان افزایش آگاهی و میزان استفاده از شبکه اجتماعی برای انتخاب همسر رابطه معناداری وجود دارد.

اسفندیار پور و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه استفاده از فضای مجازی شبکه‌های اجتماعی و معیارهای همسرگزینی، که از روش کتابخانه‌ای مبتنی بر مطالعه و تحلیل منابع داخلی و منابع الکترونیکی و اینترنتی استفاده شده است، به این نتیجه رسیدند که گسترش فضای تعاملات از طریق فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی انجام می‌شود و ازدواج هم یکی از مواردی است که به سمت وسوی فضای مجازی کشانده شده است.

ادبی (۱۳۹۴)، در پژوهشی با عنوان تأثیر عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی بر گرایش‌ها و باورهای پیش از ازدواج (تحقیق کیفی)، مطرح کرده است که عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی به‌عنوان یکی از موضوعات اصلی در تغییر افکار و نگرش‌ها می‌باشد. شیوه مورداستفاده در پژوهش تئوری زمینه‌ای است و تحلیل و هدف عضویت افراد در شبکه‌های اجتماعی استخراج شده است. ۱۱ طبقه به چهار مقوله عوامل شناختی (نگرش به عضویت، ملاک‌های همسرگزینی)، ارزش‌ها (هنجارهای

فرهنگی و باورهای دینی)، عوامل زمینه‌ساز روان‌شناختی (ارضای نیاز، اضطراب از ازدواج و احساس تنهایی) و سبک زندگی (نفوذ اجتماعی رسانه و روابط میان فردی) که دارای بیشترین تکرارپذیری بود تقسیم شد. یافته‌های پژوهش حاضر نشان‌دهنده نفوذ شبکه‌های اجتماعی با افزایش آگاهی بر باورها و نگرش‌های دختران در زمینه ازدواج و روابط پیش از ازدواج می‌باشد.

تأثیر عاطفه و خودافشایی بر دوست‌یابی آنلاین در مقابل دوست‌یابی سنتی، دوست‌یابی آنلاین در پیگیری عاشقانه بی‌نظیر است. پیوند ایجاد شده بین مجردهای علاقه‌مند به ازدواج بالقوه راهی متفاوت از روابط عادی دوست‌یابی دارد. آشنایی آنلاین معمولاً با انبوهی از پیام‌های الکترونیکی آغاز می‌شود که هرکدام از پیام‌های صمیمی‌تر هستند. روابط سنتی دوست‌یابی که ممکن است ماه‌ها طول بکشد تا در دنیای واقعی ایجاد شود، نتایج نشان می‌دهد که میزان احساسات و خود افشایی بر درک فرد از یک شریک زندگی بالقوه تأثیر می‌گذارد. یک ایمیل با کلمات احساسی قوی (به‌عنوان مثال، هیجان‌زده، شگفت‌انگیز) منجر به برداشت مثبت‌تر از یک ایمیل با کلمات احساسی قوی‌تر (به‌عنوان مثال، خوشحال، خوب) و منجر به انتخاب تقریباً سه از چهار موضوع پیام‌رسان با کلمات احساسی قوی برای خاله مجعول از جنس مخالف. نتایج مربوط به ایمیل‌های خود افشایی پیچیده می‌شود (Larry D. Rosen, 2007).

دوست‌یابی برای ازدواج در فضای آنلاین، از همان روزهای ابتدایی اینترنت، زنان و مردان برای جستجوی عشق وارد سیستم شده‌اند. این مقاله خلاصه‌ای از این بحث‌های اولیه را نشان می‌دهد و به اهمیت عدم تمایز بین "جهان فیزیکی" از "دنیای مجازی" اشاره می‌کند و ادعا می‌کند که تحت برخی شرایط افراد روابط آنلاین نزدیک‌تر از آنچه در دنیای فیزیکی برقرار می‌کنند، با ذکر نمونه‌های معاصر دوست‌یابی آنلاین در شبکه‌های اجتماعی می‌پردازد نشان می‌دهد که چگونه ویژگی‌ها و هنجارهای مختلف شبکه‌ای اجتماعی با گسترش فضای عمومی منجر به مسیرهای مختلفی در

مورد دوست‌یابی آنلاین می‌شود. سرانجام افرادی که عشق "واقعی" خود را در این محیط پیدا می‌کنند (Monica T. Whitty, 2015).

تغییرات افزایش سن و همسریابی آنلاین، برای شناسایی عواملی که برقرار دوست‌یابی آنلاین به قصد همسرگزینی تأثیر می‌گذارند، ۲۱۹،۰۱۳ مخاطب شرکت‌کننده، توسط ۴۱،۹۳۶ عضو وبسایت همسریابی آنلاین استرالیایی در طی یک دوره چهارماهه تجزیه و تحلیل شدند. مشخص شد که مبتدیان آنلاین با تحصیلات بیشتر به‌طور مداوم با همسران بالقوه با همان سطح تحصیلات تماس می‌گیرند. باین‌حال، هرچه گروه باسوادتر، پیر می‌شوند، آن‌ها کمتر به همو همسری اهمیت می‌دهند. عملکرد فناوری با تحرک اجتماعی که به وجود می‌آورد بر همسرگزینی افراد تأثیرگذار است. به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی با به حداکثر رساندن شانس و آگاهی افراد مطابقت با ترجیحات فرد موردنظر را افزایش می‌دهد (Stephen Whyte and Benno Torgler, 2016).

جمع‌بندی پیشنهادی

بیشتر پژوهش‌هایی که در ایران و خارج از کشور در حوزه اینترنت و فضای مجازی و خانواده انجام شده است، غالباً با هدف بررسی تأثیر این‌گونه فضاها بر نوع ازدواج، معیارهای همسرگزینی، نگرش به ازدواج و تصمیم به ازدواج است که یافته‌ها درکل نشان می‌دهند که تعاملات افراد در فضای مجازی و استفاده از اینترنت و بهره‌گیری از شبکه‌های اجتماعی، بر ارزش‌های جامعه سنتی تأثیراتی گذاشته است. در بررسی تحقیقات انجام‌شده در ایران می‌توان گفت در جامعه ایران، سیر در فضای مجازی و تعامل افراد به‌ویژه جوانان ممکن است سبب تغییراتی در عادات زندگی افراد شود و صدمات و پیامدهایی برایشان داشته باشد که پژوهشگران با علم به این موضوع تصمیم گرفتند نگرش جوانان نسبت به ازدواج‌هایی را بررسی کنند که جرعه آشنایی افراد در فضای مجازی ایجاد می‌شود.

چارچوب نظری

نظریه‌های جامعه‌شناسی، به‌عنوان نظریه‌های هنجاری، در تحلیل تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر شیوه‌های همسرگزینی، به تبیین تغییرات می‌پردازند. نظریه‌پردازان متعددی از دیدگاه‌های مختلف به بررسی تغییرات این حوزه پرداخته‌اند. برای هدایت این پژوهش انتخاب و سایر مراحل پژوهش بر اساس این رویکردها پی گرفته شد.

گیدنز معتقد است در گذشته ازدواج نوعی قرارداد بوده که با ابتکار والدین تحقق می‌یافت و به‌شدت تحت تأثیر ملاحظات اقتصادی قرار داشت. در دنیای جدید که الزام‌های بیرونی در حال ریشه‌کن شدن است، ازدواج بیش‌ازپیش به‌صورت رابطه‌ای درآمده که دلیل پیدایش و ادامه آن بر اساس احساس رضایت عاطفی است (گیدنز، ۱۳۹۴: ۱۳۱). مهم‌ترین دگرگونی‌هایی که مدرنیته در روابط دوستانه ایجاد کرد، دوستی با جنس مخالف بوده است. روابط دوستانه با جنس مخالف در جامعه سنتی در قالب مقوله همسرگزینی و ازدواج جای داشته است، اما هرچه جامعه پسااستی توسعه بیشتری می‌یابد، حرکت به‌سوی آنچه می‌توان آن را رابطه ناب در روابط دوستانه با جنس مخالف، زناشویی و خانواده نامید، سرعت بیشتری می‌گیرد. (گیدنز، ۱۳۹۲) که امروزه در اثر توسعه وسایل ارتباطی به‌ویژه اینترنت و پیشرفت حاصل از آن، به امری فرهنگی در سطح جهان تبدیل شده است.

گیدنز اشاره می‌کند که تغییرات در نهاد خانواده مسئله‌ای جهانی است. این واقعیت محض را همه احساس و درک می‌کنند که نهاد خانواده جامعه شهری امروز ایران در حال تغییر است (شایگان و رحیمی، ۱۳۹۵: ۳). به اعتقاد کاستلز، انتشار اینترنت و شبکه‌های اجتماعی کارکردهایی دارد که به تدریج فرهنگ کاربران شبکه و حتی الگوهای ارتباطی آینده را نیز شکل و تغییر می‌دهد. (کریمی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۳). همچنین لوپوسینی و صالح^۱ (۲۰۱۷: ۱۴۷) نشان دادند که شبکه‌های اجتماعی بر

تحولات اجتماعی، اقتصادی، روانی و حقوقی، تأثیرگذار بوده و به عملکردهای شبکه‌های اجتماعی بر تحول نگرش و گرایش در خانواده می‌پردازند. بر اساس نظریه نوسازی، تغییرات زیادی در سطوح مختلف ایجاد می‌شود که از جمله آن‌ها به صنعتی شدن، شهرنشینی، افزایش سطح سواد، گسترش رسانه‌ها و نیز تغییرات در سبک زندگی و ... می‌توان اشاره کرد.

ویلیام گود^۱ به گستره تأثیرات نوسازی و تکنولوژی بر خانواده و الگوهای ازدواج باور دارد. وی تغییرات به وجود آمده در خانواده و توسعه خانواده‌های جدید را نتیجه اجتناب‌ناپذیر، دگرگونی‌های ساختاری در جامعه و دگرگونی‌های ایدئولوژیکی می‌داند. زمانی که دگرگونی‌های ساختاری مانند صنعتی شدن، شهرنشینی و دگرگونی‌های ایدئولوژیکی در سطح کلان رخ دهد، سازمان‌های سطوح خرد همانند خانواده نیز در راستای آنها متحول می‌شوند (اعزازی، ۱۳۸۰: ۱۷). جهانی شدن با ابزارهایی فضای مجازی در نهاد خانواده، تغییر نقش‌های سنتی و ثابت و از پیش تعیین شده اعضای خانواده است، تغییر و تنوع شکل‌های ازدواج در جوامع غربی، تنزل جایگاه ازدواج سنتی، جابجایی نقش‌های اکتسابی با نقش‌های محول برای زنان در فضای فرهنگی و همچنین کاهش اثر ازدواج در فرآیند هویت‌یابی فرد از پیامدهای تغییر نقش در عصر جهانی شدن است (تافلر، ۱۳۷۰: ۳۰۸-۲۸۸).

وسایل ارتباط جمعی نیز به‌عنوان یکی از ابزارهای جهانی شدن باعث نزدیکی سلیقه‌ها، خواست‌ها و انتظارات تمام ساکنان یک جامعه شده است. (سروش و حسینی، ۱۳۹۲: ۵۵). در نتیجه تغییرات حاصل از جهانی شدن، ارزش‌ها و نقش‌های سنتی تغییر یافته و الگوی جدید هویت‌یابی و سبک زندگی رواج یافته است. رسانه اجتماعی مجازی امکانی فراهم می‌آورد که افراد در آن به‌صورت برخط به تبادل نظر، محتوا، فکر و ارتباطات می‌پردازند و این نوع رسانه از آن‌رو با رسانه رایج تفاوت دارد که هرکسی

---

1. William Good

می‌تواند در رسانه اجتماعی، اثر خلق کند، نظر بدهد و به محتوای آن بیفزاید. رسانه اجتماعی می‌تواند به شکل متن، صدا، تصویر، ایماء و اجتماعات باشد.

بر این اساس، شناخت کارکردهای شبکه‌های اجتماعی مجازی و آگاه کردن مخاطبین با کارکرد این شبکه‌ها یک ضرورت است. شبکه‌های اجتماعی مجازی پدیده نوظهوری‌اند که همزمان با توسعه فناوری اطلاعات در دنیا رایج و با استقبال گسترده‌ی اقشار مختلف مردم روبرو شده‌اند و اجازه می‌دهند افراد در جامعه‌ای جدید، به‌طور مجازی زندگی کنند (Miller et al, 2016: 286).

چونگ^۱ و حسین (۲۰۱۰) بیان می‌کنند صفحات پروفایل افراد در شبکه‌های اجتماعی، ایجاد وبلاگ شخصی در این فضا، گذاشتن عکس‌ها، موسیقی، لینک‌ها و غیره همه فضایی جذاب برای تعاملی مجازی فراهم می‌کند. از این رو، شناخت عملکرد این شبکه‌ها در عصر حاضر، این شانس را به خالقان خود می‌دهد که آن جنبه‌هایی از هویت که پیش‌تر پنهان بود، را افشاء کنند. به این ترتیب، کاربران شبکه‌های اجتماعی بیان می‌کنند که این «من واقعی» است که نمایش داده می‌شود (Chung and Hoseine, 2010: 566). که در بسیاری موارد باعث تحرک اجتماعی؛ یعنی جابجایی افراد در سلسله‌مراتب پایگاه‌های اجتماعی یا قشربندی اجتماعی شود.

سوروکین^۲ تحرک اجتماعی، را جابجا شدن فرد درون نظام اجتماعی تعریف می‌کند. (کوهن^۳، ۱۳۸۹: ۵۴). شبکه‌های اجتماعی، متناسب با نوع موضوع فعالیتشان امکان تحرک و جابجایی افراد از پایگاه اجتماعی‌شان را فراهم می‌سازند (Miller et al, 2016: 286). تحرک اجتماعی در تمام جوامع و همه نظام‌های اقتصادی- اجتماعی به یک اندازه و با یک شدت و ضعف دیده نمی‌شود، بلکه هراندازه در روند تکامل اجتماعی و تاریخی جوامع پیش رویم، بر میزان نسبی تحرک اجتماعی و طبقاتی افزوده

---

1. Chung
2. Sorokin
3. Cohen

می‌شود. (فخری و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۶) به گفته آپادوری از جمله آثاری که فضای مجازی بر منابع هویت دارد، فشردگی فضا و زمان و سرزمین زدایی ناشی از آن است که این خود مرزهای محلی و ملی را به اندازه‌ای نفوذپذیر می‌کند که گستره روابط اجتماعی بیش‌ازپیش فراملی و پیوند جماعت‌های مختلف با محل و مکان معین به نحو چشم‌گیری سست می‌شود (عدلی پور و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۷).

آگاهی اجتماعی؛ امروزه دانایی و اطلاعات، به‌عنوان یکی از پیامدهای شبکه‌های اجتماعی در تحولات اجتماعی دنیای مدرن، نقش‌آفرین شده و روزبه‌روز ابعاد گسترده‌ای، چه در سطح و چه در عمق پیدا می‌کند. تا جایی که یکی از عوامل مهم دستیابی جوامع به سرمایه اجتماعی کسب آگاهی است. آگاهی اجتماعی شامل مجموعه‌ای از افکار، عقاید و حساسیت نسبت به زندگی و توجه به هر آنچه در وسیع‌ترین معنا به امور عمومی اعم از سیاسی و یا اجتماعی، مربوط می‌شود، است (نیازی و نصرآبادی، ۱۳۸۸: ۲۳). فوکویاما^۱ معتقد است قبل از ورود به هر سیستم تجاری یا اجتماعی باید آگاهی کافی درباره شبکه‌های اعتماد موجود آن سیستم و ویژگی‌های آن به دست آورد، زیرا اعتماد را پایه هرگونه مبادلات اقتصادی و اجتماعی می‌داند (حیدرآبادی، ۱۳۸۹: ۴۷). بر این اساس شبکه‌های اجتماعی با ایجاد و انتقال دانش می‌توانند به رشد و بالندگی و افزایش اطلاعات در خصوص انتخاب همسر کمک کنند. همچنین آگاهی افراد از ویژگی‌های فرد مورد نظر با توجه به اطلاعاتی که به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم به اشتراک می‌گذارد را بالا می‌برند.

هابرماس^۲ طراح نظریه کنش ارتباطی است و به نظام اجتماعی‌ای می‌اندیشد که در آن کنش ارتباطی دو طرفه میان انسان‌ها یکی از معیارهای مهم در مناسبات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی به شمار می‌آید. وی معتقد است که ارتباط باید متعامل، مفاهمه‌ای و در فضایی عادلانه شکل گیرد. (مبرم، ۱۳۹۰: ۸۲). هابرماس «نفاهم» در «همکنشی» ها

---

1. Fukuyama
2. Habermass

را پایه بحث‌های خود قرار داده است (شاطری، ۱۳۹۲: ۳۴) و معتقد است: "وقتی [فاعلان] درباره چیزی در جهان با یکدیگر به تفاهم می‌رسند، ارتباط خود را بر نظامی از کلمات که از قرار بین آنها مشترک است، بنا می‌نهند." (هابرماس، ۱۳۸۴: ۳۸۱). او در ادامه می‌گوید: "ما تنها وقتی می‌توانیم مفهوم رسیدن به تفاهم را توضیح دهیم که مشخص کنیم به کار بردن جمله‌های دارای مقصود ارتباطی به چه معنا است. دو مفهوم گفتار و فهم متقابلاً یکدیگر را تفسیر می‌کنند." وی راه نجات انسان مدرن از مشکلاتش را در قلمرو «زبان» و به‌طور مشخص در پتانسیل‌های «گفت‌وگو» و «مذاکره» می‌داند. و معتقد است که «رسیدن به تفاهم غایت ذاتی سخن انسان است» (همان، ۳۹۲). تعامل ارتباطی واسطی است که از طریق آن ذهن‌های متکلم و کنشگر، گفتار کنش خود را درهم می‌کنند. از طریق این واسط و فرایند عادی و باورهایی که از طریق ارتباط شکل گرفته‌اند به گونه‌ای عقلانی، نیروی انگیزشی ایجاد این وابستگی فراهم می‌شود، وابستگی‌ای که در بیشتر موارد به گونه‌ای آرام و نامحسوس حاصل می‌گردد.

هابرماس بر این باور است که قلمرو عموم که آن را عرصه عمومی می‌نامد، در عصر مدرن احیا شده و در مکان‌هایی مانند قهوه‌خانه‌ها، قرائت‌خانه‌ها و محافل بحث و گفتگو متجلی شده است؛ به این معنی می‌توان گفت که شبکه‌های اجتماعی مجازی، جماعت‌هایی در وضعیت مدرن و واسطه‌ای میان جامعه و دولت‌های مدرن‌اند که وارد مسائل مربوط به امر عمومی می‌شوند. از نظر هابرماس استفاده از اینترنت، زمینه‌های ارتباطاتی را بسط داده و همچنین گسست داده است. اینترنت به دلیل داشتن ویژگی‌هایی چون تعاملی بودن، امکان تشکیل اجتماعات مجازی، سهولت تولید و انتشار اطلاعات، فعال بودن مخاطب، جهانی بودن و تمرکز زدایی در مقایسه با سایر وسایل ارتباط جمعی می‌تواند به‌عنوان احیاگر حوزه عمومی تلقی شود (ربیعی و دیگران، ۱۳۹۲: ۹۹).

به نظر می‌رسد که فعالیت در شبکه‌های اجتماعی مجازی باعث تفاهم ارتباطی و شکل‌گیری گفتگو بر اساس گفتمان آزاد در فضای آنلاین شده است، که در شیوه‌های

همسرگزینی تأثیر گذاشته است. بر اساس مطالب نظری، حضور و فعالیت در شبکه‌های اجتماعی مجازی موجب تغییراتی در شیوه‌های انتخاب همسر افراد جامعه شده است. به این ترتیب، بر اساس نظریه‌های مطرح شده استنباط می‌شود که عملکرد شبکه‌های اجتماعی، با افزودن روابط بیشتر بین کاربران با یکدیگر، باعث تأثیرگذاری در تصمیمات مرتبط یا انتخاب همسر می‌شود. در این تحقیق عملکردهای شبکه‌های اجتماعی شامل گسترش حوزه عمومی، شکل‌گیری تفاهم ارتباطی، تحرک اجتماعی و افزایش آگاهی است و تأثیر این عملکردها بر شیوه‌های همسرگزینی مورد بررسی قرار می‌گیرد. بر این اساس، فرضیه‌های زیر ارائه می‌شود:

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- بین گسترش فضای حوزه عمومی و گفتمان آزاد در شبکه‌های مجازی با شیوه‌های همسرگزینی، رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲- بین افزایش تفاهم ارتباطی در شبکه‌های مجازی با شیوه‌های همسرگزینی، رابطه معناداری وجود دارد.
- ۳- بین افزایش تحرک اجتماعی در شبکه‌های مجازی با شیوه‌های همسرگزینی، رابطه معناداری وجود دارد.
- ۴- بین افزایش آگاهی اجتماعی در شبکه‌های مجازی با شیوه‌های همسرگزینی، رابطه معناداری وجود دارد.
- ۵- گسترش فضای عمومی و گفتمان آزاد، تفاهم ارتباطی، تحرک اجتماعی و آگاهی اجتماعی در شبکه‌های مجازی می‌توانند شیوه‌های همسرگزینی را به صورت معناداری تبیین کنند.

روش تحقیق

روش تحقیق این مقاله، بر اساس نحوه گردآوری و تحلیل داده‌ها، توصیفی و از نوع پیمایشی است و از پرسشنامه برای گردآوری داده‌ها جهت آزمون فرضیه‌های تحقیق استفاده شد. جامعه آماری تحقیق شامل زوجینی بود که در ده سال گذشته یعنی دهه نود ازدواج کرده، بودند اما با توجه به اینکه تعداد جامعه آماری مشخص نبود از جدول مورگان که حداکثر نمونه آماری را ۳۸۴ نفر در نظر می‌گیرد استفاده شد البته یک نفر بیشتر پرسشنامه تکمیل کرد یعنی ۳۸۵ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. به دلیل گستردگی حجم جامعه آماری از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده گردید. در این تحقیق مناطق شهر تهران به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای به مناطق غرب، شرق، شمال، جنوب و مرکز تقسیم شد و به‌طور مساوی از هر منطقه، ۷۷ نفر نمونه آماری پرسشگری به عمل آمد. سپس از این خوشه‌ها با استفاده از شیوه نمونه‌گیری تصادفی ساده افراد نمونه انتخاب شدند. مناطق شامل ۱، ۴، ۵، ۱۱، ۲۲ می‌باشد که ناحیه دو در هر منطقه نیز به‌عنوان نماینده آن منطقه انتخاب شد. پس از دریافت نقشه محله منتخب چند بلوک به‌طور تصادفی سیستماتیک انتخاب شدند و مستقیم به درب منازل مراجعه نموده و ضمن بیان هدف، اعلام این که این پرسشنامه برای انجام تحقیق دانشگاهی (رساله دکتری) است، پاسخگو را توجیه نموده تا همکاری لازم صورت گیرد. قابل ذکر است که تعداد زیادی حاضر به پاسخگویی نشدند به همین دلیل پرسشگری این تحقیق زمانبر شد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها علاوه بر آمار توصیفی و استنباطی از مدل معادلات ساختاری لیزرل نیز استفاده شده است. از جمله ملاحظات اخلاقی تحقیق حاضر عبارت بودند از: از افراد مورد مطالعه جهت شرکت در پژوهش رضایت آگاهانه گرفته شد و به آنها اطمینان داده شد که اطلاعات گردآوری شده از آنها بدون ذکر نام بوده و به‌صورت محرمانه تا پایان مطالعه حفظ و پس از آن معدوم خواهد شد. روش اجرای تحقیق

هیچ‌گونه آسیبی برای شرکت کنندگان به همراه نداشت و در صورت امکان برای کاربرد نتایج تحقیق در جهت کمک به شیوه‌های همسرگزینی، نتایج تحقیق در اختیار نهادها و سازمان‌های ذیربط قرار خواهد گرفت. پرسشنامه این پژوهش دارای ۵۰ سؤال است که با طیف لیکرت ۵ دسته‌ای (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) سنجیده شد و به منظور بررسی روایی آن نیز از روایی صوری استفاده شد. سؤال‌های متغیر مستقل یعنی عملکرد شبکه‌های اجتماعی که برخاسته از تعریف عملیاتی زیر بودند عبارت بودند از: تحرک اجتماعی: برقراری ارتباط و دوستی با جنس مخالف حتی بدون شناخت قبلی، ایجاد رابطه‌های جدید و گسترش روابط در شبکه مجازی، رهایی از محدودیت‌های زمانی و مکانی، ارائه آزادانه افکار بدون نیاز به داشتن جایگاه اجتماعی، اقتصادی و سیاسی خاص.

افزایش آگاهی اجتماعی: مطالعه مطالب دیگران و واکنش نشان دادن به آنها، کسب مهارت‌های جدید برای استفاده از فرصت‌های جدید، مطرح شدن موضوعات مدنی، تهیه و تبادل اطلاعات در شبکه‌ها و نقد و پیگیری آزادانه فضای اجتماعی.

گسترش فضای حوزه عمومی و گفتمان آزاد: تعامل و ارتباط دوسویه بین فرستنده و گیرنده، دسترسی آسان و همگانی به اطلاعات موجود و نقطه نظرات دیگران، توانایی معرفی خود و ارائه نقطه نظرات، آزادی از اجبار بیرونی ناشی از سلطه قدرت برای تبلیغ افکار و گفتگو همیشه باز است و ادامه دارد.

افزایش تفاهم ارتباطی: درک متقابل و داشتن زبان و مفاهیم مشترک، تعامل روزمره و دوسویه، افقی شدن ارتباطات، جلوه گر ساختن تجربه‌ها (نمایاندن خویشتن)، ارائه استدلال بهتر در گفتگو، تشویق دوستان و افراد جدید به ادامه گفتگو به دلیل استدلال بهتر کاربر و ایجاد صمیمیت بین کاربر و دوستانش به دلیل گفتگوی آزاد و راحت.

سؤالات مربوط به شیوه‌های همسرگزینی در قالب سه نوع سؤال ده تایی برای سنجش شیوه سنتی، درحال گذر و مدرن مطرح گردیده است:

جدول ۱- ویژگی‌های سه شیوه همسرگزینی

شیوه مدرن	شیوه در حال گذر	شیوه سنتی
بهرتر است آشنایی اولیه توسط خود فرد صورت بگیرد.	بهرتر است انتخاب همسر با نظر شخص و تحت نظر خانواده صورت بگیرد.	نظارت خانواده بر شیوه گزینش همسر نقش اساسی در تداوم ازدواج دارد.
یکی از راه‌های مناسب انتخاب همسر فضای مجازی می‌تواند باشد.	چالش‌های انتخاب همسر در امر ازدواج گریز ناپذیر است.	بهرتر است در مراسم ازدواج، پایبند به سنت‌های مرسوم در خانواده خود باشیم.
داشتن شروطی همچون حق طلاق، حق مسافرت و... از الزامات است.	مهم نیست همسر از چه طریق انتخاب شود، بلکه مهم انتخاب مناسب است.	بهرتر است خانواده در جریان شروع رابطه آشنایی زوجین قبل از ازدواج باشند.
در صورتی که برای ازدواج به نتیجه رسیدیم لازم است به خانواده بگوییم.	در صورتی که برای ازدواج به نتیجه رسیدیم لازم است به خانواده بگوییم.	احترام به نظر پدر و مادر در نوع انتخاب همسر در گذشته مهم بوده است.
دوستان گزینه‌های خوبی برای معرفی زوجین به هم هستند.	جوانان با والدین خود در شیوه همسرگزینی اختلاف سلیقه دارند.	حضور شخص معرف در مراسم خواستگاری الزامی است.
این روزها به جز زوجین ضرورت ندارد کسی در جریان خواستگاری آنها باشد.	حضور بزرگترهای فامیل در جلسات آشنایی ضرورتی ندارد.	قامیل، همسایه‌ها و آشنایان گزینه‌های خوبی برای معرفی زوجین به هم هستند.
ضرورت ندارد در هر آشنایی، خانواده را نگران کنیم.	بهرتر است فقط یکی از اعضای خانواده مثل مادر را در جریان آشنایی با فرد مورد نظر قرار دهیم.	خانواده در گذشته به عنوان پشتوانه محکمی برای جوانان در امر انتخاب همسر محسوب می‌شد.
اگر خانواده را در جریان هر آشنایی قرار بدهیم، اعتمادشان به ما از بین می‌رود.	برای ازدواج باید سراغ خانواده پولداری رفت که تعصبات سنتی هم داشته باشند.	در خواستگاری‌های گذشته معنویت پر رنگ‌تر از مراسم خواستگاری امروزی بوده است.
بدون هرگونه مراسم شرعی می‌توان با شخص مورد علاقه، زندگی مشترک داشت. (ازدواج سفید)	زن شاغلی که توانایی انجام کارهای خانه را هم داشته باشه گزینه مطلوبی است.	خوبی ازدواج‌های سنتی این است که تجمل‌گرا نیستند.
می‌توان با چند نفر رابطه صمیمانه داشت تا زمانی که فرد مناسب انتخاب شود.	تیپ و ظاهر و تناسب اندام همسر اهمیت زیاد دارد.	بعد از ازدواج آشنایی و تفاهم خودبخود به وجود می‌آید.

برای تعیین روایی صوری، پرسشنامه در اختیار ۵ نفر از استادان دانشگاه قرار گرفت و تأیید شد. برای سنجش پایایی مدل به بررسی پایایی مرکب و آلفای کرونباخ پرداخته شده است. روایی پرسشنامه توسط دو معیار روایی همگرا و واگرا که مختص مدل سازی معادلات ساختاری است، بررسی شد. معیار AVE نشان دهنده میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده بین هر سازه با شاخص های خود است. به بیان ساده تر AVE میزان همبستگی یک سازه با شاخص های خود را نشان می دهد که هر چه این همبستگی بیشتر باشد، برازش نیز بیشتر است. نتایج در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۲- آلفای کرونباخ، پایایی مرکب و روایی همگرای سازه های مدل

عنوان در مدل	متغیرهای پنهان (مکنون)	ضریب آلفای کرونباخ (Alpha>0/7)	ضریب پایایی ترکیبی (CR) (CR>0/7)	ضریب آلفای کرونباخ (Alpha>0/7)
Hoze	گسترش حوزه عمومی	۰/۹۱	۰/۹۳	۰/۶۵
tafahom	تفاهم ارتباطی	۰/۸۲	۰/۸۷	۰/۷۶
Agahi	آگاهی و دانش اجتماعی	۰/۸۰	۰/۸۷	۰/۶۶
Taharok	تحرك اجتماعی	۰/۸۰	۰/۸۵	۰/۶۷
hamsar	شیوه های همسرگزینی	۰/۸۴	۰/۸۸	۰/۷۱

در جدول ۲ همه متغیرها از پایایی بالایی در مدل برخوردارند. پایایی مرکب و ضریب آلفای کرونباخ در مورد همه متغیرها بالاتر از ۰/۷ است. در نتیجه برازش مناسب مدل تأیید می شود. AVE همه سازه ها بالاتر از ۰/۵ است و در نتیجه روایی همگرای مدل و مناسب بودن برازش مدل های اندازه گیری، تأیید می شود.

یافته‌ها

توصیف از وضعیت جمعیت شناختی

تعداد نمونه آماری در این پژوهش، ۳۸۵ نفر است که از این تعداد ۴۵ درصد مرد و ۵۵ درصد زن بوده‌اند. میانگین سن نمونه آماری ۳۲ سال است. میانگین سالهای سپری شده از ازدواج ۵ سال است. کم سن ترین ۲۴ ساله و مسن ترین ۴۷ ساله است. همچنین، میانگین درآمد ماهیانه خانوارها در حدود ۲/۸۰۵/۰۰۰ تومان است. از نظر تحصیلات ۰/۵۱ درصد زیردیپلم و دیپلم، ۰/۳۹ درصد فوق دیپلم و لیسانس و ۱۰ درصد پاسخگویان فوق لیسانس و دکترا هستند.

توزیع آماری شیوه‌های همسرگزینی: تعداد ۸۴ نفر معادل ۲۳/۶ درصد از

پاسخگویان مورد مطالعه، شیوه همسرگزینی‌شان به شیوه سنتی بوده است و شیوه همسرگزینی تعداد، ۱۲۵ نفر معادل ۳۴/۴ درصد از پاسخگویان به شیوه مدرن و ۱۵۱ نفر معادل ۴۱/۹ درصد به شیوه ترکیبی و درحال گذر از سنتی به مدرن بوده است، بنابراین اکثریت پاسخگویان، دارای شیوه‌های همسرگزینی به شیوه ترکیبی و در حال گذر بوده‌اند.

روابط دو متغیره

جدول ۳- روابط دو متغیره

نتیجه	sig	ضریب همبستگی	نوع آزمون	تعداد	فرضیه
تأیید	۰/۰۰۰	۰/۲۱۸ **	پیرسون	۳۸۵	رابطه گسترش حوزه عمومی و همسرگزینی
تأیید	۰/۰۰۰	۰/۴۳۱ **	پیرسون	۳۸۵	رابطه افزایش تفاهم ارتباطی و همسرگزینی
تأیید	۰/۰۰۰	۰/۴۱۱ **	پیرسون	۳۸۵	رابطه افزایش آگاهی و همسرگزینی
تأیید	۰/۰۰۰	۰/۳۵۵ **	پیرسون	۳۸۵	رابطه تحرک اجتماعی و همسرگزینی

** . Correlation is significant at the 0. 01 level (2-tailed)

با توجه به سطح شبه فاصله‌ای بودن متغیرها، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است، که سطح معنی‌داری برابر $\text{Sig} = 0/000$ است. همچنین میزان همبستگی پیرسون در رابطه بین گسترش حوزه عمومی و همسرگزینی $0/218$ ، رابطه افزایش تفاهم ارتباطی و همسرگزینی $0/431$ و رابطه افزایش آگاهی و همسرگزینی $0/411$ ، رابطه تحرک اجتماعی و همسرگزینی $0/355$ است که نشان‌دهنده رابطه معنادار بین متغیرهاست. بدین معنا که اگر متغیرهای گسترش حوزه عمومی، افزایش تفاهم ارتباطی، افزایش آگاهی و تحرک اجتماعی به اندازه یک واحد افزایش داشته باشند، متغیر وابسته یعنی شیوه همسرگزینی به ترتیب به اندازه $0/218$ ، $0/431$ ، $0/411$ و $0/355$ صدم در جهت مثبت تغییر خواهد کرد. جهت این رابطه مثبت و شدت رابطه‌ها تقریباً متوسط است.

روابط چند متغیره

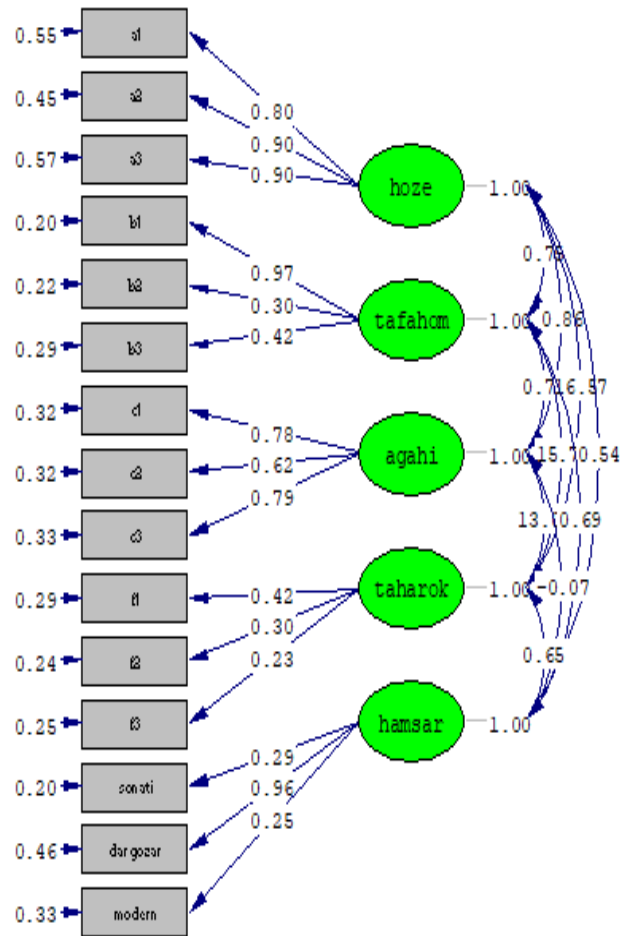
مدل مفهومی پژوهش، مدلی است که واقعیت تحلیل مدل مفهومی بر اساس تأثیر گسترش حوزه عمومی، افزایش تفاهم ارتباطی، افزایش آگاهی و تحرک اجتماعی بر شیوه‌های همسرگزینی را بر اساس مدل معادلات ساختاری نشان داده و به تصویر می‌کشد و روابط مهم و بااهمیت بین جنبه‌های مختلف گسترش حوزه عمومی، افزایش تفاهم ارتباطی، افزایش آگاهی و تحرک اجتماعی بر شیوه‌های همسرگزینی را آشکار و روشن می‌سازد.

بررسی تحلیل عاملی تاییدی سازه‌های پرسشنامه

از مدل اندازه‌گیری ضرایب استاندارد شده می‌توان این برداشت را نمود که بین متغیرهای مکنون مربوطه و شاخص‌های متناظر با آنها، همبستگی معناداری وجود دارد. ضرایب استاندارد شده، در واقع بیانگر ضرایب مسیر یا بارهای عاملی استاندارد شده بین

عامل‌ها و نشانگرها می‌باشند. برای داشتن روایی باید بین سازه و بُعد و بین بُعد و شاخص، همبستگی معناداری وجود داشته باشد. مدل تخمین استاندارد مدلی است که از تطابق دو ماتریس کوواریانس مدل داده‌ها حاصل می‌شود و تخمین واقعی پارامترهای مدل را نشان می‌دهد. در این مدل میزان روابط بین سازه و بُعد، بُعد و شاخص نشان داده می‌شود. در صورتی که رابطه بالاتر از ۰/۴۵ باشد، می‌توان گفت سؤالات موردنظر از قدرت تبیین خوبی برخوردار هستند. تمام شاخص‌های در نظر گرفته برای کلیه سؤالات مربوط به متغیرهای مدل، دارای همبستگی بالای ۰/۴ می‌باشند.

مدل اعداد معنی‌داری به این دلیل ارائه می‌شود که بدانیم آیا رابطه بین سازه و بُعد و رابطه بین بُعد و شاخص معنادار است یا خیر. مدل اعداد معنی‌داری یا همان T-Value، میزان معنادار بودن هر یک از پارامترها را نشان می‌دهد و چنانچه مقدار آن بزرگتر از قدر مطلق عدد ۱/۹۶ باشد، پارامترهای مدل معنادار هستند. همان‌طور که در شکل ۱ ملاحظه می‌شود با توجه به اینکه تمام اعداد معناداری کلیه پارامترهای مدل از عدد ۱/۹۶ بزرگ‌تر است؛ پس روایی سازه‌های اندازه‌گیری متغیرهای مربوطه در سطح ۰/۰۵ معناداری تأیید می‌شوند.

Chi-Square=243.40, df=80, P-value=0.00000, RMSEA=0.071

شکل ۱- مدل تخمین استاندارد مبتنی بر ضرایب همبستگی دوتایی سازه‌های پرسشنامه

در مدل پژوهش، مقدار کای دو به درجه آزادی ۱/۷۹ و کوچکتر از ۳ است. همچنین مقدار جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) برابر ۰/۰۷۱ و کوچکتر

از ۰/۰۸ است. همچنین شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) برابر با ۰/۹۵، شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته (AGFI) برابر با ۰/۸۵، شاخص برازندگی افزایشی (IFI) برابر با ۰/۹۹ درصد، شاخص برازندگی هنجار نیافته (NFI) برابر با ۰/۹۵ درصد، شاخص برازندگی هنجار یافته (NNFI) برابر با ۰/۹۲ و همگی از ۰/۹ بیشتر هستند؛ پس مدل برازش عالی را نشان داده و مورد تأیید است.

تحلیل مسیر تأییدی

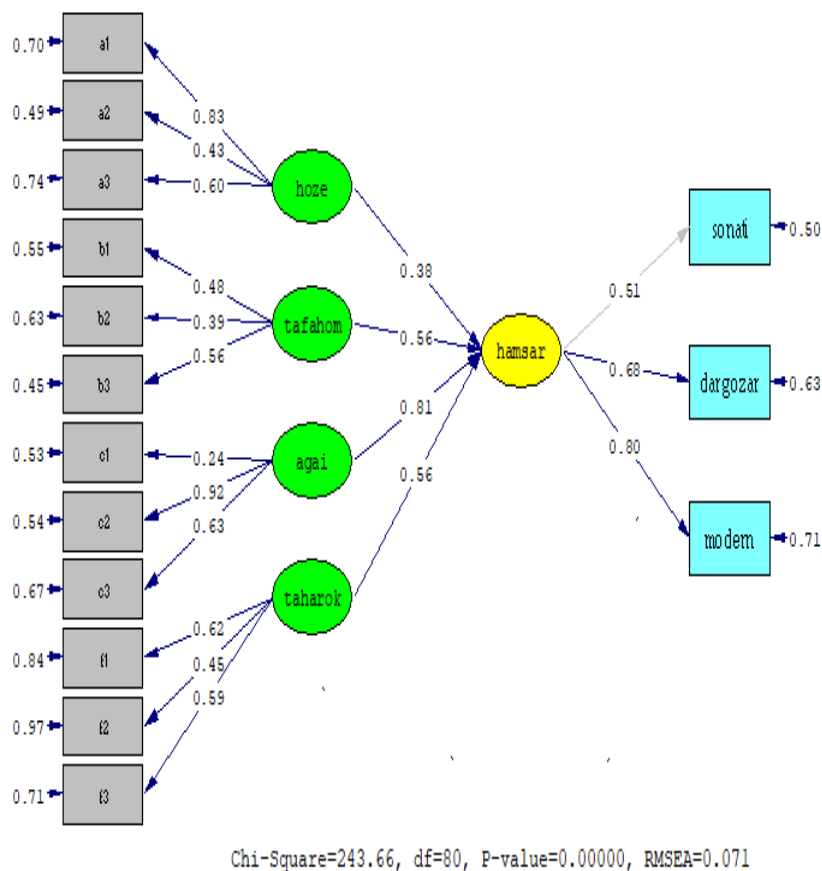
در مدل پژوهش، مقدار کای دو به درجه آزادی ۲/۸۳ و کوچکتر از ۳ است. همچنین مقدار جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) است. برابر ۰/۰۴۵ و کوچکتر از ۰/۰۸ است. همچنین شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)، شاخص برازندگی افزایشی (IFI)، شاخص برازندگی هنجار یافته (NFI)، شاخص برازندگی هنجار نیافته (NNFI) همگی از ۰/۰۹ بیشتر هستند. پس مدل برازش عالی را نشان داده و مورد تأیید است

جدول ۴- بررسی شاخص‌های برازش تحلیل مدل ساختاری پژوهش

شاخص یا نشانگر	مقدار شاخص	مقدار توصیه شده	برازش
RMSEA	۰/۰۷۱	$\leq 0,08$	عالی
نسبت کای اسکوئر به درجه آزادی (X2/df)	۲/۱۳	$3 \geq$	عالی
شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)	۰/۹۵	$\leq 0,9$	عالی
شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته (AGFI)	۰/۸۵	$\leq 0,9$	مطلوب
شاخص برازندگی افزایشی (IFI)	۰/۹۹	$\leq 0,9$	عالی
شاخص برازندگی هنجار یافته (NFI)	۰/۹۵	$\leq 0,9$	عالی
شاخص برازندگی هنجار نیافته (NNFI)	۰/۹۲	$\leq 0,9$	عالی

در مدل اعداد معناداری تحلیل مسیر شکل ۲، با توجه به اینکه میزان عدد به دست آمده برای شیوه‌های همسرگزینی به‌عنوان متغیرهای وابسته و عملکرد شبکه‌های اجتماعی (گسترش حوزه عمومی، افزایش تفاهم ارتباطی، افزایش آگاهی و تحرک اجتماعی) به‌عنوان متغیر مستقل، بزرگ‌تر از ۱/۹۶ است، می‌توان نتیجه گرفت که این رابطه‌ها در سطح اطمینان ۰/۹۵ معنادار هستند و به عبارتی متغیرهای یادشده بر شیوه‌های همسرگزینی، اثرگذار می‌باشند. از سوی دیگر با توجه به اینکه مقدار عدد معناداری محاسبه شده برای رابطه بین متغیرهای گسترش حوزه عمومی، افزایش تفاهم ارتباطی، افزایش آگاهی و تحرک اجتماعی و شیوه‌های همسرگزینی ۱۰/۲۸ است، نشان‌دهنده تأثیر مستقیم و مثبت این متغیرها بر شیوه‌های همسرگزینی است؛ پس فرضیه اصلی این پژوهش، مبنی بر تأثیرگذاری متغیرهای گسترش حوزه عمومی، افزایش تفاهم ارتباطی، افزایش آگاهی و تحرک اجتماعی بر شیوه‌های همسرگزینی تأیید می‌گردد.

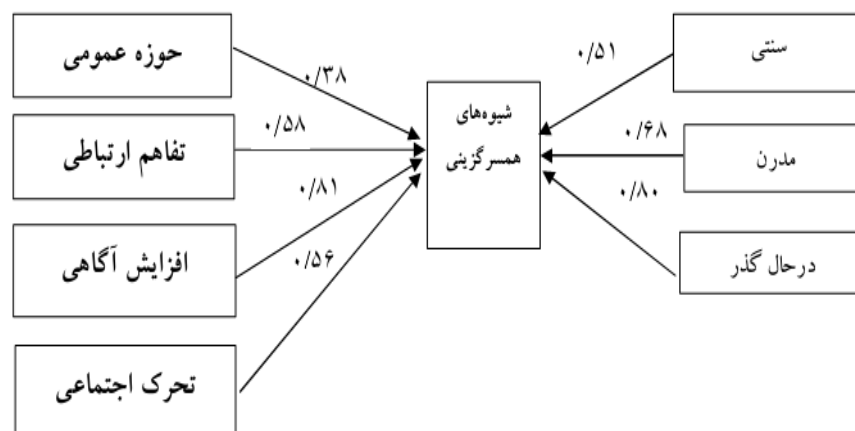
شکل ۲ الگوی ارتباط متغیر گسترش حوزه عمومی، افزایش تفاهم ارتباطی، افزایش آگاهی و تحرک اجتماعی بر شیوه‌های همسرگزینی را در حالت استاندارد نشان می‌دهد. در حالت برآورد استاندارد، امکان مقایسه بین متغیرهای مشاهده شده تبیین‌کننده متغیرهای پنهان وجود دارد. در مدل تخمین استاندارد تحلیل مسیر، میزان ضرایب مسیر بین سنجه‌ها تعیین می‌شود. این به معنای میزان تغییر متغیر وابسته به ازای یک واحد تغییر، متغیر مستقل است. همچنین میزان تأثیر گسترش حوزه عمومی، افزایش تفاهم ارتباطی، افزایش آگاهی و تحرک اجتماعی بر شیوه‌های همسرگزینی به ترتیب عبارت‌اند از: گسترش حوزه عمومی (۰/۳۸)، افزایش تفاهم ارتباطی (۰/۵۶)، افزایش آگاهی (۰/۸۱) و تحرک اجتماعی (۰/۵۶).

شکل ۲- تحلیل مسیر شاخص‌های گسترش حوزه عمومی، افزایش تفاهم ارتباطی، افزایش آگاهی و تحرک اجتماعی بر شیوه‌های همسرگزینی در حالت تخمین استاندارد

شکل بالا الگوی عملکرد شبکه‌های اجتماعی (X) شامل X1 «گسترش حوزه عمومی» که شامل ۸ سؤال، X2 «افزایش تفاهم ارتباطی»، شامل ۷ سؤال، X3 «افزایش آگاهی» شامل ۷ سؤال، X4 «تحرک اجتماعی» که شامل ۸ سؤال، ارتباط شیوه‌های

همسرگزینی (Y) توسط ۲۰ سؤال، در سه نوع شیوه سنتی، شیوه مدرن و شیوه درحال گذر و در حال گذر از سنتی به مدرنیته و به‌عنوان متغیرهای وابسته اندازه‌گیری شده که با الگوی حقیقی داده‌ها متفاوت نیست. از آنجا که «شاخص برازش نیکویی» این مدل برابر با ۰/۹۵ می‌باشد می‌توان بیان کرد که این مدل برازش قابل قبولی با واقعیت دارد. میزان ضریب بدست آمده بیانگر اثر مستقیم شاخص‌های گسترش حوزه عمومی، افزایش تفاهم ارتباطی، افزایش آگاهی و تحرک اجتماعی بر انواع شیوه‌های همسرگزینی می‌باشد. بر اساس فرضیات ارائه شده در این پژوهش و نتایج به دست آمده از طریق تحلیل مسیر، مدل مطروحه جهت این فرضیات به‌صورت زیر است.

شکل ۳- معنی دار مسیر مدل بررسی عملکرد فضای مجازی بر شیوه‌های همسرگزینی

بحث و نتیجه گیری

در سیر حرکت جوامع از سنتی به مدرن، طی تغییر و تحولات زیادی که همراه با نوسازی شکل می‌گیرد، ارزش‌ها، فرهنگ و اعتقادات افراد همچنین تغییر و تحولات ساختار جامعه، به‌شدت تحت تأثیر قرار می‌گیرد. آثار این تحول و دگرگونی در امور

اجتماعی، فرهنگی و ارزشی در جامعه نیز روزبه‌روز در حال گسترش است. یکی از پیامدهای این امر فاصله گرفتن نسل امروز از ارزش‌های سنتی و گرایش به ارزش‌های مدرن و شکاف نسل‌هاست. در جامعه جدید برخلاف جامعه ماقبل صنعتی، الگوی سنتی انتخاب همسر دچار تغییرات فراوانی شده است. امروزه شبکه‌های اجتماعی مجازی به‌طور روزافزون در جوامع مختلف در حال توسعه هستند. توسعه این شبکه‌ها آثار مختلفی بر زندگی فردی و جمعی افراد برجای می‌گذارد و همانند دیگر ابزارهای ارتباطی در کنار تسهیل فرایندهای ارتباطی و اطلاع‌رسانی که مهم‌ترین کارکرد آن بوده است، کارکردهای پنهان دیگری نیز داشته است. شیوه‌های جدیدی برای آشنایی و تعامل با افراد دیگر شکل گرفته است. این کارکردهای پنهان که از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت هستند، اندک اندک آشکار شده و ابعادی تازه به اینترنت داده است. از جمله این کارکردها که مدتی است در جامعه ایران نیز دیده می‌شود، تاثیرگذاری بر شیوه انتخاب همسر است.

در واقع با گسترش اینترنت، شکل‌های جدیدی از تعامل و ارتباط برای افراد فراهم شده و افراد، دیگر برای انتخاب فرد مناسب برای ازدواج به همسایگان، محله، اقوام و آشنایان محدود نمی‌شوند. در نتیجه دگرگونی برای انتخاب فرد مدنظر برای ازدواج به دنیای اینترنت روی آورده و در این راستا شبکه‌های اجتماعی مجازی متعدد در نتیجه این تحولات هنجارها، الگوها و ارزش‌های سنتی حاکم بر آشنایی و یافتن همسر چالشی اساسی یافته است. این فناوری جدید زندگی جوانان را از جنبه‌های گوناگون تحت‌الشعاع قرار داده است. بدین گونه که جوانان با اینترنت و فضای مجازی با افراد بسیاری خصوصاً از جنس مخالف ارتباط برقرار می‌کنند که این ارتباط نقشی مهم در شکل‌دهی و تغییر نگرش‌ها و ارزش‌های جوانان به مسئله ازدواج ایفا می‌کند. در این مقاله به بررسی جامعه‌شناختی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر شیوه‌های همسرگزینی پرداخته شد. شیوه‌های همسرگزینی در قالب سه نوع شیوه رایج؛ سنتی، در حال گذر یا تلفیقی و مدرن سنجیده شد.

همچنین عملکرد شبکه‌های اجتماعی مجازی نیز با متغیرهای گسترش حوزه عمومی، افزایش تفاهم ارتباطی، افزایش آگاهی و تحرک اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت. طبق یافته‌های این تحقیق رابطه مثبت و مستقیمی بین عملکرد مختلف شبکه‌های اجتماعی و شیوه‌های همسرگزینی وجود دارد. به این معنا که هر چه نوع و استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بیشتر باشد، عملکرد آنها بر شیوه‌های همسرگزینی بیشتر تحت تأثیر قرار می‌گیرد. همچنین میزان تأثیر عملکردها متفاوت بر شیوه‌های همسرگزینی به ترتیب عبارت‌اند از: گسترش حوزه عمومی (۰/۳۸)، نتایج فرضیه حاضر با نتایج تحقیق (Monica T. Whitty, 2015)، مطهری ورمزانی (۱۳۹۸)، مطابقت دارد. گسترش فضای عمومی منجر به مسیرهای مختلف تعامل و آشنایی در مورد دوست‌یابی آنلاین می‌شود و سرانجام افرادی که عشق "واقعی" خود را در این محیط پیدا می‌کنند. شبکه‌های اجتماعی حوزه عمومی از نظر هابرماس فضای بی‌پایانی است که در آن مرکز قدرتی وجود ندارد تا گفتگوها را کنترل کند. در این حوزه برابری هست و هیچ یک از طرفین گفتگو در موضع قدرت نیستند و گفتگو باز و بی‌پایان بوده و گفتمانی غالب نمی‌شود.

نتیجه تأثیر آزمون فرضیه افزایش تفاهم ارتباطی (۰/۵۶)، است که با نتیجه تحقیقات اسفندیار پور و همکاران (۱۳۹۴)، مرادی (۱۳۹۷)، بدری باران (۱۳۹۹) همخوانی دارد. گیدنز معتقد است که عناصری مانند عشق و روابط صمیمی و جنسی را باید در تأثیر مدرنیته بررسی کرد، وی رابطه ناب را برخلاف پیوندهای شخصی در جامعه سنتی که وابسته به عوامل بیرون از زندگی اجتماعی و اقتصادی است، می‌داند. (گیدنز، ۱۳۹۴: ۲۲). معمولاً موقعیت میدانی فرد در فضای شبکه‌های اجتماعی، گزینه‌های فرد را تعیین می‌کنند. شبکه‌های اجتماعی مجازی باعث نزدیکی سلیقه‌ها، خواست‌ها و انتظارات تمام ساکنان یک جامعه شده است. افراد با اشخاصی که تمایل دارند وارد رابطه می‌شوند، که همین خود بخاطر تفاهم ارتباطی است که ایجاد شده است. عضویت و فعالیت در شبکه‌های اجتماعی مجازی باعث تفاهم ارتباطی و

شکل‌گیری گفتگو بر اساس گفتمان آزاد در فضای آنلاین شده است، که در شیوه‌های همسرگزینی تأثیر گذاشته است.

همچنین عملکرد دیگر فضای مجازی افزایش آگاهی (۰/۸۱) است، که با نتیجه تحقیق (Stephen Whyte and Benno Torgler, 2016)، تاجیک اسماعیلی و مقدسی (۱۳۹۶)، ادبی (۱۳۹۴)، مطابقت دارد، زیرا شبکه‌های اجتماعی با افزایش آگاهی افراد مطابقت با ترجیحات فرد موردنظر را افزایش می‌دهند. کاربرانانی که قصد ازدواج دارند از این شبکه‌ها استفاده نموده و با توجه به کارکردهای مختلف و متنوعی که دارند، با فرد مورد نظر آشنا و یا در صورتی که قبلاً همدیگر را می‌شناختند در این فضا ابعاد دیگری از آشنایی برایشان روشن و میزان آگاهی خود را از ویژگی‌های شخص مورد نظر بیشتر می‌کنند. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد میزان و نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، باعث افزایش آگاهی کاربران می‌شود و یکی از متغیرهای تأثیرگذار مهم در انتخاب همسر بوده است. به نظر می‌رسد که شبکه‌های اینترنت به استفاده‌کنندگان اجازه می‌دهند که در زمان و مکان‌های مختلف بدون محدودیت ارتباط داشته باشند و به دلیل سرعت آن در کمترین زمان ممکن با هم در سطوح مختلف و متنوعی از افراد برای ازدواج تبادل اطلاعات داشته باشند و محیط‌های اجتماعی چندجانبه‌ای را تجربه کنند و از تجربیات دیگران نیز استفاده کنند. در این شبکه‌ها دامنه گسترده‌ای از اخبار، اطلاعات و دانش وجود دارد که مخاطبان بر حسب علایق و سلیقه در جریان آن قرار می‌گیرند. در این چارچوب، علی‌رغم تحول ساختاری در جامعه، آگاهی‌های پراکنده در خصوص ازدواج و انتخاب همسر، در شبکه‌های اجتماعی گسترده شده است.

نهایتاً تحرک اجتماعی (۰/۵۶) به اثبات رسید که با نتیجه تحقیق (Larry D. Rosen et al, 2007) همسو است. در جامعه سنتی همسرگزینی کاملاً اجتماعی بود و فرد در جامعه در درون گروه خود حرکت داشت و انتخاب‌هایش برای ازدواج و همسرگزینی همسان و درون گروهی انجام می‌گرفت در حالی که در دوره مدرن در

میدان ازدواج، مختصات گزینش همسر از پایگاه اقتصادی - اجتماعی خانواده فرد، متفاوت بوده است. فرد برای جداسازی و تمایز خود در گزینش و انتخاب همسر با استفاده از امکانات و دارایی (ثروت) و سرمایه فرهنگی خود، بیشتر و صرفاً با هویت فردی خود ورود می‌کند و حتی طرف مقابل را برای گزینش همسر با هویت فردی (مهم‌تر از خانواده) ارزیابی می‌کند و در صورت نیاز، عواملی را در نظر خواهد گرفت که به ارتقای خود فرد منجر گردد. البته در این اقدام بر اساس یافته‌های این تحقیق استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی از اهمیت برخوردار است؛ چنانکه فرد با این انتخاب می‌تواند با توان و جرأت بیشتری حرکت اجتماعی را در خود ایجاد کند. در جوامع امروزی طبقه اجتماعی نه تنها صرفاً بر مبنای شباهت‌های کلی اعضای آن شکل نمی‌گیرد، بلکه در بسیاری از موارد هدف افراد از انتخاب همسر در میدان سرمایه‌های گوناگون، تحرک اجتماعی است.

در مجموع نشان داده شد که شیوه‌های همسرگزینی در سه دسته قرار دارند: سنتی، مدرن و در حال گذر. در شیوه درحال گذر همسرگزینی درحال گذر از قالب سنتی به مدرن است، به طوری که نه سنتی است و نه مدرن، طبق یافته‌ها در جامعه امروز تهران بیشترین نوع همسرگزینی نیز از همین شیوه است. نتایج مطالعه حاضر در کنار نتایج پژوهش‌های دیگر در این حوزه، تأکیدی دوباره بر تأثیراتی است که اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی بر زندگی واقعی افراد و به‌ویژه نسل جوان داشته‌اند. در واقع اینترنت ضمن تغییر در شبکه روابط اجتماعی، هم تأثیر مثبت و هم تأثیر منفی بر نگرش‌های افراد از جمله نگرش آن‌ها درباره انتخاب همسر در فضای مجازی گذاشته است. به تعبیر سلوین این تأثیرها هم عمیق و هم بازگشت‌ناپذیر هستند و در شیوه نگرش و میزان و نوع ارتباط افراد در جامعه امروز، نقشی مهم ایفا می‌کنند. بر این اساس، شیوه همسرگزینی که از تعریف‌کننده‌های اصلی هویت و سبک زندگی در گذشته بود دچار تحول شده و از قالب سنتی خود به تدریج خارج می‌شود و به شیوه‌های درحال گذر و مدرن تبدیل می‌شود. جامعه ایران در حال گذر از دوره سنت

به دوره مدرن است که در این میان گسست‌ها و فاصله‌های بین نسلی را به وضوح در رفتارها و باورها و شیوه زندگی می‌توان دید. نمی‌توان تمایل قوی بعضی از شهروندان را در روی آوردن به انتخاب همسر و در نهایت تشکیل خانواده در شبکه‌های اجتماعی نادیده گرفت. بنابراین ارزش‌ها و نقش‌های سنتی تغییر یافته و الگوی جدید سبک زندگی و ازدواج رواج یافته است. شبکه‌های اینترنت، الگوهای روابط بین کنشگران را در شبکه‌های اجتماعی در تمام سطوح هنجارها، الگوها و ارزش‌های سنتی حاکم بر آشنایی و یافتن فرد مناسب برای ازدواج، دچار تغییر و تحول اساسی کرده و در شکل‌دهی و ساخت مجدد و بازتولید ازدواج نقشی مهم ایفا می‌کند.

پیشنهاد‌های کاربردی

از آنجایی که مددکاری اجتماعی وظیفه دارد که به مددجو (یک فرد یا گروه یا جامعه) کمک کند تا مشکل را شناخته و با استفاده از منابع و امکانات موجود با مجموعه‌ای متشکل از تدابیر و مشاوره و فعالیت‌های حرفه‌ای در جهت حل مشکل برآید، نتایج چنین تحقیقاتی می‌تواند به مددکاران اجتماعی کمک کنند تا در موارد مرتبط با شبکه‌های اجتماعی مجازی و شیوه‌های همسرگزینی با نگاه علمی‌تری به مددجو کمک کند. بنابراین پیشنهاد می‌شود:

- آموزش و برگزاری کارگاه‌های شیوه صحیح انتخاب همسر توسط برنامه ریزان و سیاست‌گذاران حوزه خانواده و جوانان در فضای مجازی.
- جوانان در ابتدای آشنایی در فضای مجازی نباید رابطه‌های عاطفی و عاشقانه برقرار کنند. یعنی اگر با مورد به ظاهر مناسبی در فضای مجازی مواجه شدند ابتدا باید درباره فرد مورد نظر هماهنگی‌ها و تناسب‌هایی را، بررسی کنند و مطمئن شوند که خود و فرد مورد نظرشان به راستی انگیزه، توان و امکانات تشکیل زندگی را دارند. سپس وارد مراحل جدی‌تر ازدواج شوند.

- شاید اگر استفاده صحیح از شبکه‌های اجتماعی صورت بگیرد، سطح آگاهی افراد بالا می‌رود، با توجه به تغییرات سبک زندگی افراد نسبت به گذشته و تغییرات معیارهای انتخاب همسر، بتوان این شبکه‌های اجتماعی را برای به سرانجام رساندن این اقدام مهم در زندگی به خدمت گرفت.

- با وجود این واقعیت اجتماعی، که عملکرد شبکه‌های اجتماعی باعث تغییراتی در سبک همسرگزینی می‌شود، باید با برنامه‌ریزی‌های دقیق و نظارت و مدیریت شایسته بر این عرصه، از آسیب‌های آن کاسته شود و با تبدیل کردن تهدید به فرصت، از طریق همین بستر، به تنویر اذهان و کاستن زمینه سوءاستفاده‌ها پرداخته شود و تلاش شود که امکان مداخله و فعالیت بیشتر خانواده و نهادهای رسمی را در این فضاها افزایش داد.

- در فضاها آموزشی همچون مدرسه و دانشگاه، جوانان باید نسبت به معایب و مزایای هر یک از این شیوه‌ها در خواستگاری آگاه شوند و همچنین افراد قبل از ورود به شبکه‌های اجتماعی مجازی، باید سطح سواد رسانه‌ای خود را بالا ببرند.

- تمرکز رسانه‌ها بر بحث انتخاب و شیوه‌های همسرگزینی و برگزاری مراسم به شیوه صحیح در قالب فیلم‌ها و سریال‌های تلویزیونی.

- برای جلوگیری و آگاه‌سازی جوانان از خطرات شروع رابطه در فضای مجازی، خانواده‌ها نقش مهم و موثری را ایفا می‌کنند آنان می‌توانند با کمتر کردن خواسته‌های خود از همسر آینده فرزندشان، زندگی آرامی را برپایه آشنایی در دنیای حقیقی برای فرزندان خود فراهم سازند.

- مشاوره و مشورت طلبیدن از روانشناسان و مددکاران اجتماعی برای انتخاب همسر مناسب، کمک‌کننده است و باعث می‌شود تجربیات ارزشمندی در پیش روی جوانان قرار بگیرد تا انتخاب خود را با اعتماد به نفس بیشتری انجام دهند.

منابع

- ادبی، نعیمه. (۱۳۹۴). تأثیر عضویت در شبکه‌های اجتماعی تحت وب بر گرایش‌ها و باورهای پیش از ازدواج، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- اسفندیار پور، معصومه و همکاران. (۱۳۹۴). «بررسی رابطه استفاده از فضای مجازی شبکه‌های اجتماعی و معیارهای همسرگزینی در بین دانشجویان»، *سومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی*، مطالعات اجتماعی و فرهنگی.
- اعزازی، شهلا. (۱۳۸۰). *جامعه‌شناسی خانواده با تأکید بر نقش، ساختار و کارکرد خانواده در دوران معاصر*، تهران: انتشارات روشنگران و مطالعات زنان.
- بدری باران، رقیه. (۱۳۹۹). نقش شبکه‌های اجتماعی موبایلی در نوع نگرش به ازدواج و تشکیل خانواده در بین جوانان شهر اردبیل، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد* دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل، دانشکده علوم انسانی.
- تاجیک اسماعیلی، سمیه و مجید، مقدسی. (۱۳۹۶). «رابطه میان نحوه و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با ازدواج جوانان تهرانی»، *مطالعات علوم اجتماعی ایران*، سال ۱۴، شماره ۲ (پیاپی ۵۳).
- تافلر، آوین. (۱۳۷۰). *موج سوم*، ترجمه: شهیندخت خوارزمی، تهران: نشر نو، چاپ پنجم.
- جواهری، فاطمه و ستوده هلالی، مینا. (۱۳۹۵). «تمایل به زندگی مجردی»، *مجموعه مقالات گزارش وضعیت اجتماعی کشور*، تهران: شورای اجتماعی کشور و پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. جلد اول، ۱۷۱-۲۱۲.
- حیدرآبادی، ابوالقاسم. (۱۳۸۹). «اعتماد اجتماعی و عوامل اجتماعی- فرهنگی مؤثر بر آن»، *مجله تخصصی جامعه‌شناسی*، سال اول، پیش شماره ۱.
- رازقی، نادر و همکاران. (۱۳۹۶). «بررسی جامعه‌شناختی نگرش جوانان نسبت به ازدواج در فضای مجازی»، *فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی*، دوره ۲۸، شماره ۱، شماره پیاپی ۶۵: ۶۷-۸۶.
- ربیعی، محمد و همکاران. (۱۳۹۵). «نگرش جوانان کلان‌شهرهای ایران به تأسیس مراکز همسرگزینی و نحوه اداره آنها»، *فصلنامه علمی و پژوهشی مطالعات ورزش و جوانان*، دوره ۱۵، شماره ۳۲، صفحه ۱۷۱-۱۸۸.

- ربیعی، علی و شاه‌قاسمی، احسان. (۱۳۹۲). «آسیب‌شناسی فردی و اجتماعی روابط مجازی در ایران»، *فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی*، سال ۹، شماره ۳۴: ۳۱-۱۱.
- ساروخانی، باقر. (۱۳۹۲). *جامعه‌شناسی ارتباطات*، تهران: اطلاعات.
- سروش، مریم و حسینی، مریم. (۱۳۹۲). «جهانی‌شدن، هویت مستقل از خانواده و سبک زندگی زنان شهری»، *فصلنامه زن و جامعه*، سال ۴، شماره ۱: ۵۳-۷۴.
- شاطری، پروانه. (۱۳۹۲). «مطالعه و بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی نوین در تغییر رفتار زنان»، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات زنان*، دانشکده علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- شایگان، فریبا و رحیمی، محمد. (۱۳۹۵). «بررسی جامعه‌شناختی رابطه مصرف شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش به انحرافات اخلاقی»، *مجله مطالعات جوانان*، شماره ۳۴.
- شمس بیرانوند، عاطفه. (۱۳۹۳). «بررسی عوامل اجتماعی-فرهنگی مؤثر بر نگرش جوانان به استفاده از سایت‌های همسریابی»، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*، دانشگاه الزهرا (س)، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی.
- شهانواز، سارا و همکاران. (۱۳۹۸). «احتمال وقوع و تحلیل حساسیت پیشران‌های تجرد در ایران ۱۴۱۴»، *فصلنامه مطالعات ورزش و جوانان*، دوره ۱۸، شماره ۴۶: صفحه ۱۹۵-۲۲۰.
- عدلی‌پور، صمد؛ قاسمی، وحید و میرمحمد تبار، سیداحمد (۱۳۹۳). «تأثیر شبکه اجتماعی فیس‌بوک بر هویت فرهنگی جوانان شهر اصفهان»، *فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران*، دوره ۷، شماره ۱.
- فخری، مریم و همکاران. (۱۳۹۶). «تحرك اجتماعی و گزینش همسر»، *فصلنامه فرهنگی- تربیتی زنان و خانواده*، سال ۱۲، شماره ۴۰: ۵۷-۸۲.
- فرمند، زهره و احمدنیا، شیرین. (۱۳۹۳). «مطالعه جنسیتی رابطه شیوه همسرگزینی (سنتی و جدید) با رضایت زناشویی در خانواده‌های شهر شیراز»، *مطالعات علوم اجتماعی ایران*، دوره ۱۱ شماره ۴۲: ۹۱-۱۰۵.
- کریمی ثانی و همکاران. (۱۳۹۵). «عوامل تعیین کننده موفقیت در ازدواج»، *مجله پژوهش‌های مشاوره*، شماره ۴۵: ۷۵-۹۳.
- کوثری، مسعود. (۱۳۸۷). *اینترنت و آسیب‌های اجتماعی (مجموعه مقالات)*، تهران: نشر سلمان.

رابطه عملکرد شبکه‌های اجتماعی مجازی ... ۲۰۳

- کوهن، بروس. (۱۳۸۹). *درآمدی بر جامعه‌شناسی*، ترجمه: محسن ثلاثی، تهران: انتشارات فرهنگ معاصر.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۹۲). *جامعه‌شناسی*، ترجمه: حسن چاوشیان. تهران: نشر نی، چاپ پنجم.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۹۴). *تجدد و تشخیص*، ترجمه: ناصر موفقیان. تهران: نشر نی، چاپ دهم.
- مبرم، میترا. (۱۳۹۰). «هابرماس، رسانه و نظریه کنش ارتباطی»، *ماهنامه زمانه*، شماره ۱۲.
- مرادی، دانیال. (۱۳۹۷). «بررسی جامعه‌شناختی تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر معیارهای انتخاب همسر در بین جوانان شهر اهواز»، *پایان نامه کارشناسی ارشد* دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی.
- مطهری ورمزانی، سجاد. (۱۳۹۸). بررسی نقش شبکه‌های مجازی در تغییر الگوی انتخاب همسر، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد* دانشگاه رازی، دانشکده علوم اجتماعی و تربیتی.
- نیازی، محسن و نصرآبادی، محمد. (۱۳۸۸). «توانمندسازی بر اساس راهبرد سرمایه اجتماعی»، *مجله تدبیر*، دوره بیستم، شماره ۲۰۳.
- هابرماس، یورگن. (۱۳۸۴). *نظریه کنش ارتباطی، عقل و عقلانیت در جامعه*، مترجم انگلیسی: توماس مک کارتی، مترجم فارسی: کمال پولادی، تهران: مؤسسه انتشاراتی روزنامه ایران.
- یوسفی، ناصر و باقریان، مهنوش. (۱۳۹۰). «بررسی ملاک‌های همسرگزینی و فرسودگی زناشویی به‌عنوان متغیرهای پیش بین زوجین متقاضی طلاق و مایل به ادامه زندگی مشترک»، *فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی خانواده*، دوره ۱ شماره ۳: ۲۸۴-۳۰۱.
- Chung, K. S. K., & Hossain, L. (2010). "Towards a social network model for understanding information and communication technology use for general practitioners in rural Australia". *Computers in Human Behavior*, 26(4).
- Coombs, R. (1991). "Marital status and personal well-being: A literature review". *Family Relations*, 40, 97-102.
- Crano, W. D & Gardikiotis, A. (2015). "Attitude Formation and change". *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2(2), 169-174.
- Darghouth, S., Brody, L., & Alegria, M. (2015). "Does Marriage Matter? Marital Status, Family Processes, and Psychological Distress Among Latino Men and Women". *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 37(4), 482-502.

- Elson, S. B., Yeung, D., Roshan, P., Bohandy, S. R., & Nader, A. (2012). "*Using social media to gauge Iranian public opinion and mood after the 2009 election*". Rand Corporation.
- Hardey, M. (2004) "Mediated Relationship Authenticity and Possibility of Romance", *Information, Communication & Society*, 7(2):207-222.
- Larry D. Rosen et al (2007), The impact of emotionality and self-disclosure on online dating versus traditional dating, *Computers in Human Behavior*, First available on 28 November 2007.
- Lawson, Helen, M. & Leck, K. (2006) "University of Pittsburg at Bradford, Bradford, Pennsylvania, Dynamics of Internet Dating", *Social Computer Review*, 24(2):189-208.
- Li, Y. (2015). "*Social capital in sociological research: Conceptual rigour and empirical application*". The handbook of research methods and applications on social capital, 1-20.
- Luppicini, R., & Saleh, R. H. (2017). "The role of online social networks for divorced Saudi women in the face of social, psychological, economic, and legal challenges". *Technology in Society*, 51.
- Miller, D., Costa, E., Haynes, N., McDonald, T., Nicolescu, R., Sinanan, J., & Wang, X. (2016). "How the world changed social media", (p. 286). UCL press.
- Monica T. Whitty (2015), *Online Dating, International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (Second Edition), First available on 12 March 2015.
- Shirky, C. (2011). "The political power of social media: Technology, the public sphere, and political change". *Foreign affairs*, 28-41.
- Slevin, J. (2000). *The Internet and Society*, Cambridge, UK; Malden, MA: Polity Press: Blackwell Publishers.
- Stephen Whyte and Benno Torgler (2016), *Things change with age: Educational assortment in online dating*, Personality and Individual Differences 15 April 2017, First available on 26 December 2016.
- Thornton, A. (2013). *Reading history sideways: The fallacy and enduring impact of the developmental paradigm on family life*. University of Chicago Press.